



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

VISUELE KUNSTE V1

MODEL 2014

MEMORANDUM

PUNTE: 100

Hierdie memorandum bestaan uit 20 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat met die nasien begin word:

1. Hierdie vraestel bestaan uit AGT vrae. Leerders moet enige VYF vrae vir 'n totaal van 100 punte beantwoord.
2. Dit is BAIE BELANGRIK dat voorsiening gemaak word vir die leerders in baie gevalle:
 - a. Leerders moet punte kry vir die gee van hul eie menings en idees in antwoorde.
 - b. Punte moet ook vir laterale denke toegeken word.
 - c. Dit is ook belangrik dat argumente en stellings goed beredeneer en gemotiveer word deur verwysings na spesifieke faktore.
3. Vrae en onderafdelings van vrae moet duidelik en korrek genommer wees. Kolpunte ('Bullets') dien gewoonlik as riglyne om leerders te help om hul antwoord te struktureer.
4. Inligting en kunswerke bespreek in een antwoord, mag nie punte kry as dit in ander antwoorde herhaal word nie, maar kruisverwysings tussen kunswerke is toelaatbaar.
5. Leerders moet die naam van die kunstenaar en die titel van elke kunswerk noem, waar van toepassing.
6. Leerders mag beide twee- en driedimensionele kunswerke in enige antwoord bespreek, waar van toepassing.
7. ***Onthou dat baie leerders hierdie voorbeelde sal bespreek, terwyl hulle dit nog nooit vantevore gesien het nie. Nasieners kan daarom nie feitelike, akademiese inligting verwag nie. Hulle moet neem uit hul eie ervarings, kulture en interpretasies van die kunswerke, binne die konteks van die vraag. Daarom moet nasieners onbevooroordeeld en buigbaar wees in die merkproses.***

ALGEMENE INLIGTING VIR NASIENERS

- Hierdie memorandum moet dien as 'n riglyn vir nasieners sowel as 'n onderrigmiddel. Daarom is die memorandum vir sekere vrae in groter diepte behandel sodat die materiaal as onderrigmiddel gebruik kan word. Ander dele van die memorandum mag slegs 'n voorgestelde gids wees.
- LET WEL: Nasieners word aangemoedig om leerders te beloon vir wat hulle weet, eerder as om hulle te straf vir wat hulle nie weet nie.
- Alhoewel die inligting vir die vrae puntsgewys gegee word, moet leerders in opstel-/paragraafformaat skryf en hul inligting op 'n holistiese wyse bespreek.
- Leerders moet alle vrae in VOLSINNE of PARAGRAWE beantwoord, volgens die vereistes van elke vraag. Puntsgewyse antwoorde sal nie volpunte behaal nie.

Assessering van leerders se vermoë om voorbeelde van visuele kultuur te ontleed en daarop te reageer

PRESTASIE-KODE	LEERUITKOMS 4: VISUELEKULTUUR-STUDIES ✓
7 Uitstekend 80–100%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer uitstekende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer uitstekend ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon buitengewone insig en begrip en gebruik uiteenlopende benaderings.
6 Verdiensielik 70–79%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer 'n goed ontwikkelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer hoogs ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon uitstekende insig en begrip.
5 Substansiëel 60–69%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer substansiële vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon substansiële vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer goed ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n goeie vlak van insig en begrip.
4 Gemiddeld 50–59%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer gemiddelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon gemiddelde vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bedrewe skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n redelik goeie vlak van insig en begrip.
3 Bevredigend 40–49%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer bevredigende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon bevredigende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bevredigende skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n bevredigende vlak van insig en begrip.
2 Elementêr 30–39%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer slegs 'n basiese vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer basiese skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n elementêre vlak van insig en begrip.
1 Nie behaal nie 0–29%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer min of geen vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uiters beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer beperkte skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon min of geen begrip of insig nie.

BEANTWOORD ENIGE VYF VRAE.**VRAAG 1: DIE STEM VAN OPKOMENDE KUNSTENAARS**

Dwarsoor die wêreld gebruik baie kunstenaars hul kuns as 'n stem om alledaagse tonele van hul omgewing uit te beeld. Hierdie kunswerke beeld dikwels 'n oomblik vasgevang in tyd uit.

- 1.1 Leerders moet die visuele bronne in FIGUUR 1a en 1b bestudeer en 'n paragraaf skryf waarin hulle na die verskille en ooreenkomste tussen die werke verwys.

Hulle moet die volgende riglyne gebruik om te illustreer hoe 'n oomblik in tyd deur elke kunstenaar vasgevang is:

- Stilistiese invloede
- Inhoud/onderwerp
- Boodskappe en betekenisse
- Keuse van kleur en die impak daarvan op die kyker

(8)

- **Stilistiese invloede**

FIGUUR 1a: Gladys Mgudlandlu, *Landscape with Wildebeest* (*Landskap met Wildebeeste*).

Gladys Nomfanekiso Mgudlandlu was 'n selfopgeleide kunstenaar wat diep beïnvloed is deur haar landelike kinderjare. Haar ouma het haar geleer om muurskilderye te skilder. Sy het haar eie unieke Afrika-ekspressionistiese skilderstyl geskep deur helder kleure met sterk, ritmiese kwashale te gebruik om landskappe, mense, fauna en flora, gegrond in die invloed van Xhosa-volksverhale, uit te beeld. Sy het in die nag by die lig van 'n paraffienlamp geskilder, na 'n dag van skoolhou, en haar naëwe, droomagtige werke geskep.

Sy is 'n Mfengu, gebore in Peddie (provinsie van die Oos-Kaap) in 1923. Hierdie inligting is noodsaaklik omdat haar kinderjare haar liefde vir skilder en die keuse van onderwerpe (soos landskappe) beïnvloed het, grootliks uit haar IsiXhosa-volksoorlewings. Die naam 'Nomfanekiso' is ook belangrik, want dit beteken 'vertolk beeld' in IsiXhosa. Dit word positief oorgedra op die simboliek en geestelikheid van haar werke. Die 'droomagtige werke', soos wat mense daaraan dink, is in werklikheid die afleiding van die geestelike betekenis van haar naam 'Nomfanekiso'.

Sy het in 1978 gesterf en is in Gugulethu Township in Kaapstad begrawe. Hierdie inligting is noodsaaklik omdat die bogemiddelde kandidaat daarop sal wys dat daar 'n IsiXhosa-gesegde is wat sê: 'Ithuna lentombi lisemzini'. Losweg vertaal beteken dit dat 'n vrou nie in haar geboortegebied begrawe sal word nie, maar naby haar skoonouers. In hierdie geval was sy met kuns en onderwys getroud en het dus as kunstenaar gesterf.

Die driehoekige vorms wat Mgudlandlu se kunswerk oorheers, is die Afrika-simboliek van vrede en saambestaan. Hierdie was die subtiele protesboodskap wat sy aan die onderdrukkende apartheidsregering gestuur het as haar manier om die beleid van apartheid en rassisme te veroordeel.

FIGUUR 1b: Ndikhumbule Ngqinambi, *Halo of Manhood (Stralekrans van Manlikheid)*.

Ngqinambi het geen formele kunsopleiding ontvang nie, maar het by 'n gemeenskapskunsprojek in Kaapstad gestudeer. Ngqinambi se skilderstyl het 'n element van Surrealisme, 'n 20ste eeuse kunsbeweging gekenmerk deur fantasie of dagdrome, asook 'n jukstaposisie van voorwerpe. Daar is, egter, ook elemente van realistiese figure in die voorgrond. Die verskil tussen hierdie twee kunstenaars kan die gevolg wees van Ngqinambi se opleiding by 'n kunssentrum, waar hy opgelei of gementor was deur kunstenaars met 'n Eurosentriese invloed. Sy werk ondersoek figuratiewe beelde binne 'n konvensionele formaat, waar dit handel oor temas rondom die uitdagings wat die menslike lewe tot die uiterste dryf.

Ndikhumbule is in die stadsgebied gebore, maar het in die landelike gebiede grootgeword. Die simboliek van sy naam sou ook met die geestelikheid van sy werke geassosieer kon word. Net soos Mgudlandlu, beteken die naam 'Ndikhumbule': 'Moenie van my vergeet wanner ek weg is nie' of 'Ek onthou ...'. Dit lei tot die geestelikheid van sy werke, want hy word altyd aangehaal dat hy stemme van sy voorvaders gehoor het wat beelde van wysheid aan hom 'fluister', wat hy gevolglik teken. Hy het nie formele opleiding ontvang nie, maar net soos sommige tradisionele genesers wat nie formele opleiding ontvang nie (*ephehlweni* – opleidingskool vir 'n tradisionele geneser), is hy in sy drome en op verbeeldingsreise deur sy voorvaders opgelei. Soos wat tradisionele genesers geroepe is, is kuns 'n roeping vir Ngqinambi. Deur sy kunswerke loop hy terug op die spore van sy kinderdae en voorvaders.

Die sirkelvorms wat Ngqinambi se werk oorheers, simboliseer Afrika-goddelikheid, heiligheid, geestelikheid en voorvaderskap. Dit mag 'n gebed deur voorvaders aan God simboliseer gedurende die deurgangsrite. Uit Ngqinambi se sirkelvorms kan ook afgelei word dat hy 'n abstrakte kunstenaar is wat hoofsaaklik op drome staatmaak om sy kunswerke te skep.

- **Inhoud/onderwerp**

FIGUUR 1a: Gladys Mgudlandlu, *Landscape with Wildebeest (Landskap met Wildebeeste)*.

Die komposisie toon 'n landskap met geïdealiseerde berge in die agtergrond. Die gebruik van sterk skakerings van blou laat die berge uitstaan teen die komplementêre velde van geel. In die heel regterkantste hoek is 'n groep wildebeeste, wat 'n balans met die bome en bosse links in die komposisie skep.

FIGUUR 1b: Ndikhumbule Ngqinambi, *Halo of Manhood (Stralekrans van Manlikheid)*.

Die figure op die voorgrond is gesentreer en in 'n teatrale opset geplaas wat met die gloeiende stralekrans van klein figure bokant hulle balanseer. Die fokuspunt vorm 'n sirkel, wat die kyker se oë toelaat om kloksgewys of antikloksgewys na die stralekrans te beweeg, en dan weer terug na die hooffigure op die voorgrond. Die oorvleuelende vorms is in blou en wit impasto-verf geskilder, wat 'n wonderlike tekstuele effek skep. Beide kunstenaars beeld landskappe met verskillende stilistiese interpretasies uit.

- **Boodskappe en betekenis**

FIGUUR 1a: Gladys Mgudlandlu, *Landscape with Wildebeest* (*Landskap met Wildebeeste*).

Mgudlandlu se gebruik van skakerings van blou wat die geel-oranje komplementeer, skep 'n gevoel van fantasie, aangesien die kunstenaar bewuste besluite geneem het om die destydse oorheersende sosio-politieke ervarings te ignoreer. As in ag geneem word dat hierdie werk tydens die hoogtepunt van apartheid-omstandighede geskilder is, waar die meeste swart kunstenaars tonele van rassisme uitgebeeld het, sou Mgudlandlu dalk wou ontsnap uit die ellende en woede van die apartheid-ervaring.

FIGUUR 1b: Ndikhumbule Ngqinambi, *Halo of Manhood* (*Stralekrans van Manlikheid*).

Die boodskap wat hier uitgebeeld word, het elemente van godsdienstige en/of die Christelike geloof, as gevolg van die stralekrans wat deur die sittende figure gevorm word. Die stralekrans skep 'n lig bo die manne onder, wat hoop kan simboliseer in die lig wat hulle sien in die duisternis wat hulle omring. Ngqinambi se werk kan die ongeërgdheid van die lewe uitbeeld.

- **Keuse van kleur en die impak daarvan op die kyker**

FIGUUR 1a: Gladys Mgudlandlu, *Landscape with Wildebeest* (*Landskap met Wildebeeste*).

Mgudlandlu skilder 'n landskapstoneel in skakerings van blou en geel-oranje. Die gebruik van gebrande siëna skep 'n gevoel van diepte en bind die hele komposisie in harmonie.

FIGUUR 1b: Ndikhumbule Ngqinambi, *Halo of Manhood* (*Stralekrans van Manlikheid*).

Die ligter tone van blou in die middel van die komposisie laat die kyker miskien die idee van 'wat lê agter die bewolkte horison' oordink. Die gebruik van pers, vlootblou en blou skakerings gee die skildery diepte, en die jukstaplasing van geel en oranje strepe in die middel voeg kontras tot die donker kleure by. 'n Illusie word geskep van die siel wat na 'n ander wêreld van drome reis.

1.2 Leerders moet 'n opstel waarin hulle verwys na TWEE voorbeelde wat hulle bestudeer het wat die ryke kultuurerfenis van die omgewing uitbeeld.

Hul opstel moet die volgende insluit:

- Name van kunstenaars en titels van werke
- Invloede van kunsbewegings of die omgewing
- Gebruik van media en tegnieke
- Hul mening oor watter werk aangename estetiese trefkrag het. Hulle moet redes gee vir hul antwoord.

(12)
[20]

VRAAG 2: SUID-AFRIKAANSE KUNSTENAARS BEÏNVLOED DEUR AFRIKA-EN/OF INHEEMSE KUNSVORME

Suid-Afrikaanse kunstenaars het 'n unieke identiteit weens hul inspirasie van beide plaaslike en internasionale kunswerke.

- 2.1 Die leerders moet die kunswerke in FIGUUR 2a en 2b analiseer en bespreek hoe die kunstenaars 'n unieke Suid-Afrikaanse uitdrukking in hul werke verkry het.

Hulle moet die volgende in hul antwoord gebruik:

- Invloede van inheemse en/of Afrika- en/of internasionale kuns
- Inhoud/onderwerpe en gebruik van vorm
- Styl en media

(10)

• Invloede

FIGUUR 2a: Alexis Preller, *Hieratic Women (Hiëratiese Vroue)*.

Alexis Preller se *Hieratic Women (Hiëratiese Vroue)* is beïnvloed deur die Ndebele-stam van Suid-Afrika. Na dat hy Egipte besoek het, het hy Ndebele-motiewe met hiërogliewe vermeng om 'n nuwe stam te skep. Sy werk is 'n bewys van 'n ryke verbeelding. Preller se werk is Surrealisties omdat hy verskillende Afrosentriese objekte en -motiewe teenoor mekaar stel. Geboue in die agtergrond is 'n kombinasie van inheemse en Westerse argitektuur. Hy is ook deur Van Gogh en Paul Gauguin beïnvloed. Afrika-maskers en Egiptiese muurskilderye het hom gefassineer. Die poëtiese wêreld van Preller is gevul met tekens en simbole wat hy in sy skilderye geskep het. Dit het 'n unieke identiteit vir Suid-Afrikaanse kuns geskep. Griekse invloede kan ook in sy werk gesien word, bv. Kouros.

FIGUUR 2b: Bettie Cilliers-Barnard, *Image Group (Beeldgroep)*.

Cilliers-Barnard se *Image Group (Beeldgroep)* is gebaseer op die gestileerde vorms van mense. Ekspressionistiese vereenvoudiging van vorm, kleur en komposisie het haar werk uniek gemaak. Later in haar loopbaan is sy deur abstrakte kuns beïnvloed, alhoewel sy steeds figuratief gewerk het. (Vir die onderwyser: Sy is deur Dante beïnvloed, en sy het een van haar werke *Paradiso et Inferno* genoem – mense wat gesterf het, was op pad na hul eindbestemming, of dit 'n paradys of inferno was. Sy is ook beïnvloed deur die werk van TS Eliot, *The Waste Land*, wat ook na die werk van Dante verwys).

• Inhoud/onderwerpe en gebruik van vorm

FIGUUR 2a: Alexis Preller, *Hieratic Women (Hiëratiese Vroue)*.

In hierdie werk vermeng Preller invloede van Renaissance-kuns, Modernistiese kuns Ndebele-kultuur en sy eie simboliese beelde om 'n visie van drie ou Afrika-priesteresse te skep. (Die woord hiëraties beteken 'vanaf die priesters'.) Die priesteresse oorheers die middel van die skildery omdat hulle teen 'n donker agtergrond uitgebeeld word. Hulle is dekoratief geklee wat 'n nuwe visuele beeld van 'n nuwe nasie toon. Juwele en versierings herinner ons aan die volkskulture van Suid-Afrika. Die vroue is geklee in etniese klere, maar toon ook invloede van Egiptiese kuns. Die figuur links lyk asof sy deur 'n sarkofaag bedek is. Die figuur regs dra 'n musiekinstrument wat soos 'n harp lyk.

FIGUUR 2b: Bettie Cilliers-Barnard, *Image Group (Beeldgroep)*.

In *Image Group (Beeldgroep)* sien 'n mens beelde van die Ndebele-stam wat 'n dekoratiewe gevoel skep. Sy verbind allerhande bestaande en nuwe motiewe in die werk. Sodoende skep sy nuwe kontekste en konsepte. Sy het ernstig gesoek vir 'n versoening van die aardse en transendentale perspektiewe oor die menslike bestaan. Haar simboliese waardes van die menslike vorm kom dikwels na vore in vreemde uitheemse wesens, diervorme en driehoekige vorms. Hierdie vorms is kenmerkend van die Ndebele-muurkuns. Die groepering van figure kan klein groepies familieledes in 'n groter gemeenskap uitbeeld. Afrosentriese motiewe en simbole bevestig die Afrika-oorsprong van hierdie olieverfskildery.

Die bloukransvoëls is ook tipies van Suid-Afrika, want dit is die nasionale voël van Suid-Afrika. Nog 'n dier wat gebruik is, is die beeld van 'n renoster, wat ons aan San-rotskuns herinner.

- **Styl en media**

FIGUUR 2a: Alexis Preller, *Hieratic Women (Hiëratiese Vroue)*.

Tipiese droomagtige kwaliteite van die Surrealiste kan in Preller se werk gesien word. Verbeeldingsvolle mense, geskep deur 'n vermenging van verskeie etniese groepe van Afrika, het 'n tipiese styl van Preller geword. Dit het amper 'n meganiese uitbeelding van figure geraak. Hy het hoofsaaklik in olieverf geskilder en verf in dun, gladde lae gebruik.

Ryk, warm kleure gee aan die werk 'n tipiese Suid-Afrikaanse gevoel. Die donker agtergrond kontrasteer met die geel okers en bruine en dit skep diepte. Perspektief word deur die klein geboue op die agtergrond geskep.

FIGUUR 2b: Bettie Cilliers-Barnard, *Image Group (Beeldgroep)*.

Stilistiese objekte lyk soos dié van Georges Braque. Figure word 'n gekleurde silhoeëtte op 'n donker agtergrond. Die skildery in geheel herinner ons aan 'n geweefde Afrika-mat. Invloede van Kubisme en Ekspresionisme kan in die harde, geometriese lyne en vorms gesien word.

Lae van verskillende bloue in geometriese vorms oorvleuel met mekaar. Die blou kontrasteer met die oranje lyne en figure – komplementêre kleure. Geel oker en gebrande oranje is tipiese kleure wat in Afrika-versierings van hutte en kleding gebruik word.

2.2 Leerders moet EEN kunswerk bespreek van TWEE verskillende kunstenaars, wie se werk invloede van verskeie style en kunsbewegings uitbeeld en wat 'n unieke Suid-Afrikaanse uitdrukking tot gevolg het.

Hul antwoord moet die volgende insluit:

- Name van kunstenaars en titels van kunswerke
- Invloede van inheemse en/of Afrika- en/of internasionale kuns
- Onderwerp, inhoud en betekenis
- Styl en tegniek

(10)
[20]

VRAAG 3: SOSIO-POLITIEKE KUNS, INSLUITENDE WEERSTANDSKUNS VAN DIE 1970's EN 1980's

In haar nuwe solo-uitstalling getiteld *The Purple Shall Govern* ('Die Pers Sal Regeer') het Mary Sibande inspirasie geput uit 'n spesifieke voorval in die Suid-Afrikaanse geskiedenis in die laat 1980's, toe mense vir gelykheid in Kaapstad gemarsjeer het. Tydens die optog het die polisie almal met 'n waterkanon gevul met pers kleurstof gespuit om hulle in staat te stel om anti-apartheid-betogers te identifiseer en te arresteer.

'Kleur is belangrik in Suid-Afrika – ons maak dit belangrik,' sê Sibande. 'Kleur plaas jou; kleur vertel waar jy in die geografie van Suid-Afrika is. En, toe het ek aan kleur gedink het, het ek besef dat ek nie die voorval wat in 1989 plaasgevind het, kan ignoreer nie.'

Yvette Dunn is in 1979 in Durban, KwaZulu-Natal, gedurende die apartheidsera gebore. Sy is van gemengde Skotse/Zoeloe-herkoms. Sy word deur rasse-etikette wat deur die samelewing op ons afgedwing word, geïnspireer. Haar werk handel oor kwessies van geboortereg en bloedsakels.

Die Kaapstadse optog vir gelykheid het Sibande se belangstelling in die rol wat kleur in die geskiedenis van hierdie land gespeel het, gemotiveer, terwyl Dunn se gemengde herkoms haar kunswerk beïnvloed het.

Met die stelling hierbo in gedagte moet leerders die visuele beelde in FIGUUR 3a en 3b bestudeer en 'n opstel skryf waarin hulle die volgende oorweeg:

- Die belangrikheid van die gebruik van die kleur in FIGUUR 3a en 3b
- Die simboliese betekenis van die kleur pers
- Die betekenis van die wortelagtige vorms in Sibande se werk
- Wat Sibande bedoel met die woorde: 'Kleur plaas jou; kleur vertel waar jy in die geografie van Suid-Afrika is.'
- Ander moontlike betekenis en interpretasies in FIGUUR 3a en 3b. Hulle moet redes vir hul antwoord gee.
- Leerders moet verwys na TWEE ander kunswerke wat hulle bestudeer het wat ook na insidente uit die verlede verwys.

Hulle moet die volgende in hul antwoord insluit:

- Naam van die kunstenaar(s)
- Analise van die TWEE kunswerke
- Gebruik van materiaal en tegnieke
- Onderwerp/boodskap/temas en betekenis in die kunswerke

[20]**FIGUUR 3a: Mary Sibande, *The Purple Shall Govern* (Die Pers sal Regeer).**

Die werk van Mary Sibande gee nie voor om politiek te wees nie, maar dit blyk by verstek 'n politieke titel te hê. Haar nuutste oeuvre is 'n uitvloeisel van 'n beeldhouwerk wat sy gemaak het, getiteld *Sophie Ntombikayise*, wat in 'n pers kostuum geklee is. Dit handel daarvoor om beheer van identiteit (of haar identiteit) te neem deur gebare en benaming. Hierdie nuwe oeuvre toon Sibande se wegbeweging van haar alter ego 'Sophie' aan.

Pers het op 'n manier vir haar 'n simbool geword om beheer oor elemente te neem wat swart mense nie in apartheid-Suid-Afrika gehad het nie. Pers vir haar is 'n kleur van voorregte en sy probeer om hierdie voorreg wat aan haar toegeken is deur diegene wat tydens apartheid daarvoor geveg het, te gebruik.

Die slagspreuk wat tydens die 1989-optog na vore gekom het, was dat die 'pers sal inderdaad regeer'. Haar vraag is of hulle sal regeer, selfs al is hulle gemerk om in hegtenis geneem te word. Sy beskryf die pers seewieragtige wesens of wurms wat die oerwoud skep wat die menslike figuur in die werk oorweldig, as 'n risoom (wortelstok). 'n Risoom het nie 'n begin of einde nie, maar altyd 'n middel. Die wortels verteenwoordig Sibande se behoefte aan groei. Hierdie wortels lyk ook soos ingewande.

Om met materiaal, geloof en mode te werk, was nog altyd belangstellingsvelde van Sibande, want mense verken verskillende moontlikhede van hoe en wanneer om hul klere te dra.

Die kleur pers het 'n dieper betekenis. Wat sy probeer doen, as 'n daad van groei, is om verby die Sophie-verhale te beweeg. Die pers kleur keer terug na 'n uitstalling waar 'n karakter wat haar verteenwoordig het, pers dra, want 'Pers is 'n kleur van koninklikheid. Die kerklikes en koninklikes van Engeland dra, of het gedra, pers as hulle 'n belangrike persoon ontmoet het. Pers kleurstof was duur en net die rykes was in staat om dit te dra. Daarom het ek gedink: 'Ek hou van die idee dat dié kleur jou plaas. Ek het gedink ek is eintlik bevoorreg en ryk terselfdertyd. Ek is nie soos my ma nie, ek is nie soos my ouma nie en ek is nie soos my oumagrootjie nie. En ek moet die figuur wat my verteenwoordig, verhef.'

Haar kunswerke is moontlik ook deur haar erfenis beïnvloed. Die totem van haar clan/stam (die Sibande) is 'n vroulike *impangele* (IsiZulu vir 'n tarentaal) en *igwalagwala* (IsiZulu vir 'n loerie). Dit is om hierdie rede dat die meeste van haar kunswerke handel oor die bevryding van vroue en hul vryheid. In een van haar kunswerke, *Her Majesty Queen Sophie (Haar Majesteit, die Koningin Sophie)*, toon sy selfs 'Haar Majesteit' met vier vere van die loerie! Inheemse simboliek assosieer altyd die loerie met koninklikheid. Sibande gebruik baie van haar persoonlike geskiedenis en ondervindinge om haar kunswerke te skep. Die kleure van die wolbande wat grond toe tuimel, simboliseer die bande wat deur jong maagde gedra word tydens die inheemse Rietseremonie ('Reed Ceremony'). Hierdie bande simboliseer vroue se band met die siklus van wedergeboorte.

FIGUUR 3b: Yvette Dunn, Supa Coloured (Supa-gekleur).

Supa Coloured (Supa-gekleur) is 'n gemengdemedia-afdruk. Die werk verbreed die drukmedium deur 'n graffiti-benadering wat met gemengde media, gevonde voorwerpe en persoonlike tekste vermeng word. Dunn wil haarself en ander bevry van rassestigmata wat met gekleurde geassosieer word. Die werk gebruik humor om sterk sosiale stereotipes te ontloot en reg te stel. Dunn se werk handel oor die konsep van sosiale, kulturele en politieke etikettering wat met die 'sogenaamde gekleurde' persoon in 'n post-koloniale en post-apartheid Suid-Afrika verbind word. Sy beoog om dit te doen deur haar idee van 'gekleurd en Supa-gekleurd' te wees, te ondersoek.

Dunn word geïnspireer deur die sielkunde van superheldhaftigheid en rasse-etikette wat deur die samelewing aan ons toegeken word. Sy toon 'n duidelike belangstelling in die liggaamspolitiek van haar gemengde Skotse/isiZulu-erfenis in 'n post-apartheid-konteks. Sy hanteer direk kwessies soos DNS/DNA-geboortereg en bloedskakels. Sy gebruik haar lewe en erfenis as inspirasie.

Leerders mag enige ander relevante interpretasie van FIGUUR 3a en 3b byvoeg.

VRAAG 4: KUNS, KUNSVLYT EN GEESTELIKE WERKE HOOFSAAKLIK UIT LANDELIKE SUID-AFRIKA

Die sendeling-filosofie van die Rorke's Drift Kunssentrum word sterk in die werke van Vuminkosi Zulu en John Muafangejo weerspieël. Alhoewel veral bekend vir linosneë, het Rorke's Drift ook ander drukprosesse onderrig.

Beide Zulu en Muafangejo het 'n eenvoudige visuele taal in hul kuns gebruik. Hulle kon storie letterlik en figuurlik 'n in swart en wit vertel.

4.1 Leerders moet die visuele bronne in FIGUUR 4a tot 4c bestudeer en 'n paragraaf skryf waarin hulle die werke van Vuminkosi Zulu en John Muafangejo bespreek.

Hulle moet die volgende riglyne gebruik:

- Uitbeelding, verteenwoordiging en plasing van die karakters/figure
- Analiseer die storie/verhaal en moontlike betekenis/interpretasies daarvan
- Moontlike invloede
- Tegniek en materiaal wat gebruik is

(8)

FIGUUR 4a: Vuminkosi Zulu, *The Last Supper (Die Laaste Avondmaal)*.

Die prentvlak is horisontaal verdeel deur die tafel met die figure van die dissipels en Christus wat agter die tafel sit en na die kyker kyk. Die figure word van die middel af boontoe agter die tafel uitgebeeld; almal met verskillende gebare en gesigsuitdrukkings en hul voete wat onder die tafel gewys word. Die gespanne situasie tussen Christus en sy dissipels in die ***The Last Supper (Die Laaste Avondmaal)*** word versterk deur 'n ritmiese patroon wat gevorm word deur die plasing van die dissipels teen 'n tafeldoek met 'n geometriese patroon. Die afwyking van die gewone benadering tot hierdie onderwerp is die gevolg van die kulturele smeltkroes wat gevorm is onder leiding van Sweedse en Amerikaanse onderwysers, die Christelike karakter van die sentrum en die kulturele oriëntasie van die studente.

FIGUUR 4b: Vuminkosi Zulu, *Jesus is feeding 1 000 of people (Jesus voed 1 000de mense)*.

Die ets, ***Jesus is feeding 1 000 of people (Jesus voed 1 000de mense)***, is treffend as gevolg van Zulu se visuele interpretasie van die Nuwe Testamentiese verhaal wat Christus wys as 'n man wat in die hier en die nou lewe, met Afrika-gelaatstrekke en kontemporêre klere. Dit is 'n Christus wat nie binne die Skrif se bladsye as 'n historiese figuur beperk word nie; Hy identifiseer homself met menslike sosiale behoeftes en is hier om dit op te los. Die Christus-figuur is 'n enkele figuur geplaas in die middel voor die tafel wat 'n mandjie kos vashou om aan die skare mense agter die tafel te bedien.

FIGUUR 4c: John Muafangejo, *Holy Communion (Helige Nagmaal)*.

Hierdie werk is 'n verhaal van 'n godsdienstige gebeurtenis. Nagmaal word bedien deur 'n priester, wat na die kyker gerig is, aan vier knielende figure met hul rûe na die kyker. Die priester hou 'n groot Nagmaalbeker in sy regterhand en 'n bord in sy linkerhand omhoog. Die tafel word deur 'n wit, gekontoerde reghoek uitgebeeld. Patrone word op die klere van die figure gesien en dit skep ritme en tekstuur.

Soos algemeen gesien in die meeste van sy ander werke, beslaan die figure in die **Holy Communion (Helige Nagmaal)** 'n vlak ruimte. Sy werk sluit ook teks in die komposisies in. Teks raak by tye so belangrik dat die afdruk lyk soos 'n bladsy uit 'n Middeleeuse geïllumineerde manuskrip.

Sommige resensente het Muafangejo as 'naïef' en 'primitief' gesien, maar dit is nie waar nie. Hy het werk geskep wat subtiële kommentaar met insig oor die wêreld rondom hom gelever het. Alhoewel daar min direkte verwysings na die politieke gebeure van sy tyd is, verwys sy werk tog na die onderdrukkende regime van sy tyd, en het hy dikwels Zoeloe- en Ovambo-geskiedenis gebruik om indirekte kommentaar in hierdie verband te lewer. Godsdienstige onderwerpe kom prominent in sy werk voor, wat sy sterk godsdienstige agtergrond weerspieël. Maar, selfs hier, het Muafangejo ook kommentaar gelever op die politieke en sosiale rol wat die kerk in verzet teen 'n onmenslike en onregverdige regime gespeel het.

Muafangejo het toegang tot die nodige toerusting en materiaal gehad en hy het 'n indrukwekkende aantal houtsneë en intaglio-afdrukke geskep. By intaglio het hy selde iets op sy eie gebruik, en het verkies om dit met akwatint (vir tonale areas) te kombineer en hy was besonder bedrewe in die gebruik van droëpuntgraving, waar die beeld direk in die plaat ingekrap word. Die onmiddellikheid en lewendigheid van droëpuntdruk was 'n simpatieke medium vir sy beelde.

- 4.2 Met verwysing na TWEE spesifieke kunswerke wat hulle bestudeer het, moet leerders 'n kort opstel skryf waarin hulle na kunstenaars verwys wat 'n spesifieke karakter of boodskap oordra.

Hulle moet die volgende in hul kort opstel insluit:

- Name van die kunstenaar(s) en titels van kunswerke
- Analise van elke kunswerk
- Gebruik van materiaal en tegnieke
- Onderwerp/boodskap/temas en/of boodskappe

(12)
[20]

VRAAG 5: MULTIMEDIA EN NUWE MEDIA – ALTERNATIEWE KONTEMPORÊRE EN POPULÊRE KUNSVORMS IN SUID-AFRIKA

Alternatiewe en ongewone kontemporêre kuns, wat interaksie tussen die kyker en die kunswerke toelaat, het baie gewild geraak. Kunstenaars beweeg weg van die tradisionele kunselemente en -media. In konseptuele kunswerke word die media dikwels metafories gebruik en verwys dikwels na sosio-ekonomiese, persoonlike of politieke kwessies.

5.1 Leerders moet die verskillende werke in FIGUUR 5a en 5b bespreek deur na die volgende te verwys:

- Interaksie van die kyker met die kunswerk
- Verskillende media in die kunswerk gebruik
- Hul reaksie op hierdie werke. Leerders moet hul antwoord motiveer.

(8)

FIGUUR 5a: Kendell Geers, *Hanging Piece (Hangende Stuk)*.

In albei werke word die kyker deel van die installasie. Die kyker kan deur die installasie beweeg en die ruimte, voorwerpe en verskillende media wat die kunstenaar gebruik het, ervaar. Hoewel kritici dikwels sê dat die kunstenaar nie betrokke genoeg is nie omdat gevonde voorwerpe en voorwerpe wat deur ander kunstenaars gemaak is, gebruik word, is die hoofdoel van die kunswerk die vreemdheid van die nuwe konsep.

Rooi toue en kleibakstene hang van 'n plafon af. Dit kan verwys na die baksteen wat gebruik is as 'n politieke wapen gedurende die transformasie in Suid-Afrika in 1993. Die kyker kan deur die bakstene beweeg wat naby aan sy/haar kop hang. Die bakstene is ook in verskillende groottes, wat ongelykheid, in die verlede en hede, kan beteken. Die installasie skep 'n kontras tussen die hardheid van die bakstene en die gevaar wat dit vir die menslike kop inhou. Die betekenis kan ook wees dat die kyker die potensiële energie van hierdie bakstene kan ervaar wanneer dit in die verkeerde hande beland. Die rooi toue kan simbolies wees van die bloedvergieting in Suid-Afrika. Dit lyk ook soos 'n naelstring, hangende van 'n kragtige basis na kwesbare voorwerpe wat in die ruimte swaai. Die bakstene kan ook eenheid binne 'n gemeenskap of land na apartheid simboliseer.

FIGUUR 5b: Andries Botha, *Afrikaander, Installation Circa 1600 Reflections And Suggestions Regarding The Origins And Fate of Afrikaner Nationalism (Afrikaander, Installasie Circa 1 600 Refleksies en Voorstelle met Betrekking tot die oorsprong en Lot van Afrikaner-Nasionalisme)*.

Die kyker kan in die kamer ingaan as 'n getuie van die figuur wat wag by die lessenaar.

Sinkmure omsluit 'n area van 'n studeerkamer in die huis van die tipiese Suid-Afrikaanse middelklasgesin. Die wyse waarop die sinkstruktuur in die vorm van 'n plakkershut gebou is, simboliseer die koloniale materiaal wat tans gebruik word in informele nedersettings en wat met armoede in Suid-Afrika verband hou. Hierdie installasie kan ook geïnterpreteer word as 'n uitdaging van magskwessies deur die stroping van Afrikaners van hul mag, en die uitbeelding van die huidige konteks in 'n nuwe Suid-Afrika. Die viniel op die vloer is algemeen in die 1950's gebruik, en was dikwels baie dekoratief. Dit word vandag steeds gebruik, maar hoofsaaklik in plakkershuise, en is nie meer so dekoratief as voorheen nie.

'n Man, bedek met koeivel, sit by 'n lessenaar en hou die kop van 'n impala vas. Dit kan dui op die oorheersing van die manlike figuur in 'n tipiese Suid-Afrikaanse konteks, soos in swart Afrika-kulture waar beeste as die simbool van voorspoed en rykdom beskou word. Die impala is 'n dier wat dikwels gejag word op plase in besit van wit boere, en word gewoonlik in huise as 'n trofee uitgestal, wat suksesvolle jag en die dominante eienaarskap van die grond simboliseer. Op die tafel is 'n kop van 'n ou, wit man wat op 'n swart kussing lê. In die volledige installasie is daar drie foto's teen die muur wat landskappe uitbeeld. Die betekenis kan ook in die titel van die stuk gevind word: ***Afrikaander, Installation Circa 1600 Reflections And Suggestions Regarding The Origins And Fate of Afrikaner Nationalism (Afrikaander, Installasie Circa 1600 Refleksies en Voorstelle met Betrekking tot die oorsprong en Lot van Afrikaner-Nasionalisme)***. Afrikaander is die 'nuwe' mense wat uit die pioniers van ongeveer (circa) 1600 ontwikkel het. Die Europeërs het in 1652 na Suid-Afrika gekom. Hierdie installasie se belangrikste konsep is hoe Afrikanermans gedomineer het en mense om hulle uitgebuit het. Die koeivelfiguur kan ook dui op die boer, geklee in 'n produk van sy grond.

Die wit kop wat op die tafel lê, kan 'n verwysing na die toenemende plaasmoorde in Suid-Afrika wees. Die elektriese lamp kan ironies verwys na beide die gebrek aan en die beskikbaarheid van elektrisiteit in die meeste townships wat soms onwettig geskakel word. Sommige leerders kan na hierdie installasie uit 'n totaal ander hoek kyk. Dit kan as omgekeerde apartheid geïnterpreteer word, waar die swart man in koeivel die toneel met die hoof of gevalle borsbeeld van 'n bekende wit man oorheers en wat dui op die huidige politieke stelsel in Suid-Afrika. Die koeivel en impala kan ook die opbouwende spanning tussen swart en wit Suid-Afrikaners, wat oor grondeienaarskap baklei, verteenwoordig.

VIR DIE ONDERWYSER: Botha het hierdie installasie as 'n voorbeeld van manlikheid geskep. Manlike gedrag word geformuleer deur voorbeelde van 'n vaderfiguur wat aan die hoof van die tafel sit – iets wat tans in die meeste Westerse huise van beide swart en wit gebeur. Hierdie installasie se hoofboodskap is dié van Afrikanermans wat sou oorheers en Afrika-mans en -vroue sou uitgebuit.

Botha het 'n man gebruik wat die koeivelfiguur gestik het. Daarbenewens word naaldwerk gesien as 'n vroulike taak, en die feit dat die steke hom aanmekaar hou, kan aandui dat vroue diegene is wat mans ondersteun en daarom eintlik in beheer is. Die man sit agter 'n tafel wat in tradisionele tamboetiehout uitgekerf is. Dit is 'n inheemse hout van Afrika. Dit kan verwys na Afrikanermans wat nie net Afrikane en hul vaardighede uitgebuit nie, maar ook Afrika en sy hulpbronne tot hul eie voordeel. Sink en viniel hou verband met 'n beeld van koloniale besit en oorheersing. Dit simboliseer die Nederlander/Afrikaner wat die land oorneem en hul styl, kultuur en manier van lewe op die mense van Afrika afdwing.

Die man se kop op die tafel is van gips en was gemaak. Hierdie groot, stewige kop word ondersteun deur 'n sagte, swart kussing (wat metafores Afrika-mense simboliseer). Dit kan daarop dui dat die Afrikanerman baie hard en dominant was omdat gips styf is as dit hard geword het, terwyl 'n kussing sag is en die vorm van die voorwerp wat daarop geplaas word, aanneem. Die man se oë is toe, wat kan aandui dat hy onbewus is van die hulp wat hy van sy swart huishulpe ontvang. Hierdie betekenis kan nie afgelei word deur net na die kunswerk te kyk nie. Die kussing kan die Zoeloe (swart) -huishulp simboliseer en het geborduurde woorde van ondersteuning, liefde en sorg daarop. Dit is in Engels en isiZulu gedoen. Dit kan impliseer dat sy die een is wat hom ondersteun, en dat mans nie altyd bewus is van wat vroue vir hulle doen nie, aangesien hulle nie altyd by die huis is nie.

Die bok self verteenwoordig jag, en dit is die man wat die jagter in 'n verhouding is. Die beeld kan beteken dat hy homself as 'n jagter identifiseer wat as baie manlik in sport beskou word. Die foto op die muur lyk soos 'n Renaissance-skildery van 'n Suid-Afrikaanse toneel. Dit kan verwys na die land en die gevoel van sekuriteit van eienaarskap.

- 5.2 Leerders moet enige TWEE kunswerke bespreek wat hulle bestudeer het, waar die kunstenaar(s) multimedia of alternatiewe media op 'n kontemporêre wyse gebruik.

Hulle moet die volgende in hul antwoord insluit:

- Naam/Name van kunstenaar(s) en kunswerke
- Komposisie en inhoud
- Boodskappe
- Gebruik van media en tegnieke
- Betekenis van visuele beelde en die manier waarop die kyker interaksie met die kunswerke kan hê

(12)
[20]

VRAAG 6: POST-DEMOKRATIESE IDENTITEIT IN SUID-AFRIKA

Die werk van Senzo Nhlapo verken die effek van verstedeliking en die sosiale landskap van die individu. Hy ondersoek en bevraagteken die egtheid van dit wat ons sien en weerspieël ons eie individuele opinies of idees oor die omgewing waarin ons leef.

Kay Hassan verken die verhouding tussen die stedelike en die landelike; oorlewing in die stedelike lewe met sy xenofobie, prostitusie en dakloosheid; kommersialisering en die verhouding tussen tyd en verandering.

- 6.1 Leerders moet die kunswerke in FIGUUR 6a en 6b bestudeer en dan 'n paragraaf skryf waarin hulle die tradisionele en/of ongewone tegnieke en materiale wat in die kunswerke gebruik is, bespreek om ons moderne identiteit in die wêreld en die omgewing waarin ons leef, uit te beeld en te ondersoek.

Hulle moet van die volgende riglyne gebruik maak:

- Onderwerp/visuele beelde uitgebeeld
- Tradisionele en ongewone tegnieke en materiale wat gebruik is
- Temas/boodskappe en moontlike betekenis van die kunswerke

(8)

FIGUUR 6a: Senzo Nhlapo, *Void 'n Volume (Leemte en Volume)*.

Nhlapo se fotomontages verken die verhouding tussen mense en Johannesburg se stedelike omgewing. Sy werk vra ons om die egtheid van dit wat ons sien, te ondersoek en te bevraagteken, en om ons eie individuele persepsies van die omgewing waarin ons leef, te oordink. Sy werk gee aandag aan vrae rondom die beboede omgewing en die kompleksiteite van gemeenskapdinamika in openbare ruimtes.

Nhlapo werk met gemengde media en gebruik foto's en verf. Hy het 'n tegniek ontwikkel om sy visuele beelde te weef. Dit verwys na sy bekommernis in verband met tradisie binne 'n eietydse konteks. Hierdie ingewikkelde verhouding word geïllustreer deur Nhlapo se tegniek om verskillende foto's te kombineer deur hul saam te weef om 'n nuwe werklikheid te skep. Hy moedig die kyker na die onderwerp op 'n ander manier te kyk en sodoende die stad self te transformeer. Hy beskou sy kuns as 'n manier om hoe die samelewing woon in die stedelike gebied te dokumenteer. Veral in die groot stede waar die vraag van lewe in daardie omgewing 'n antwoord van identiteit vereis – dit is die studie van mense wat in die stad woon en daaglik reis, wat veral nou tersaaklik is gedurende die stad se oorgang van een modus van vervoer na 'n ander.

Sy werk is 'n reeks foto's en skilderye wat veral plekke soos treinstasies, busstoppe en taxistaanplekke uitbeeld.

FIGUUR 6b: Kay Hassan, *Johannesburg by Day (Johannesburg in die Dag)*.

Kay Hassan is 'n kunstenaar wat hoofsaaklik inspirasie put uit die alledaagse stedelike lewe van die stad Johannesburg en waaroor hy subtiel sosio-politieke kommentaar lewer. ***Johannesburg by Day (Johannesburg in die Dag)***, 1999, is deel van 'n groter installasie waarin Hassan poog om die atmosfeer en aard van die taxistaanplek in King George-laan in Joubertpark, Johannesburg, te herkonstrueer. Baie groot foto's van pendelaars word aan weerskante van 'n deurgang gewys en op die grond het Hassan die puin van die stadslewe uitgegooi. Hassan skep gewoonlik sy grootskaalse foto-collages uit beelde wat hy van ou advertensieborde versamel.

In ***Johannesburg by Day (Johannesburg in die Dag)*** sien ons individue wat voortgaan met hul daaglikse bestaan tussen die vervalle stedelike geboue, met die spanning en stremminge van die stadslewe uitgekerf op hul gesigte. Moeders dra babas op hul rûe, terwyl ander vroue swaar vragte op hul koppe dra. Sypaadjestalletjies spreek van mense wat probeer om 'n bestaan in die stad te maak. 'n Tipe plakkaat met die woord 'Speak' (Praat) mag ironies verwys na die gebrek aan 'n 'stem' van die meeste vroue in die swart samelewing. Dit lyk asof die meeste van hierdie vroue al hul besittings saam met hulle dra – sakke en komberse, wat moontlik na die gedwonge verskuiwings van die verlede verwys. Hassan praat van die tempo van die stadslewe en die mense wat dikwels in die onderbuik van die stad bestaan. Ten spyte hiervan skep die kleurvolle kleredrag van die mense 'n lewendige komposisie van 'n wêreld wat nooit stilstaan nie.

6.2 Leerders moet 'n opstel skryf waarin hulle TWEE kunswerke bespreek wat die verhouding/identiteit tussen mense en hul moderne omgewing ondersoek.

Hulle moet die volgende as riglyne gebruik:

- Naam/Name van die kunstenaar(s) en titels van die kunswerke
- Maniere waarop die kunstenaar(s) moderne kwessies uitbeeld
- Tegnieke en materiale wat gebruik is

(12)
[20]

VRAAG 7: GESLAGSKWESSIES: MANLIKHEID EN VROULIKHEID

Geslag is 'n breë term om tussen manlik en vroulik te onderskei. Die kwessie van spesifieke sosiale rolle wat verband hou met geslag en geslagsgelykheid word op 'n daaglikse basis deur kunstenaars ondersoek. Baie kunstenaars eksperimenteer met verskillende materiale om 'gesprekke te skep' oor kwessies van manlikheid, vroulikheid en kultuur.

In die werke wat in FIGUUR 7a tot 7c uitgebeeld word, ondersoek Penny Siopis die kwessie van 'skande' en 'kwesbaarheid', terwyl Willem de Kooning vroue op 'n aanvallende, aggressiewe wyse uitbeeld. Beide kunstenaars bevraagteken ons standpunte oor kwessies van manlikheid, vroulikheid en kultuur.

Leerders moet die voorbeelde gebruik wat voorsien is in FIGUUR 7a tot 7c, asook voorbeelde van hul eie keuse, en 'n opstel skryf waarin hulle die stelling hierbo bespreek deur die volgende te oorweeg:

- Styl en tegniek. Oorweeg die wyse waarop die kunswerke verteenwoordig is.
- Boodskappe en betekenis in die werke. Oorweeg die titel van elke werk.
- Hul standpunte rondom die kwessies van manlikheid, vroulikheid, ras en kultuur binne kunswerke en die kunswêreld

[20]**FIGUUR 7a en 7b: Penny Siopis, *Shame Series (Skande-reeks)*.**

Die ***Shame Series (Skande-reeks)*** bestaan uit klein, rustelose gemengdemedia-werke op papier wat die gebruik van kommersiële rubberstempels insluit waarmee frases soos 'I am sorry' en ander sentimente gedruk is. Die sentimente kom as lig en mooi voor, maar dit openbaar dan 'n ontnugtering van wat eintlik aangaan. Dit is uitgevoer in rooie, pienke en bruine wat 'n lyflike gemors verteenwoordig – 'n klomp vlekke. Siopis praat van hierdie werke as 'die poësie van kwesbaarheid'. Die ***Shame***-werke verwys na 'shame' (skande) as 'n toestand van afsku – 'n gevoel dat jou waardigheid verlore gaan in volle aansien van andere. Die bedreigde, seksuele liggaam van die meisie is sentraal en verwys na die geweld van verkragting en mishandeling. In Suid-Afrika is daar hoë getalle van verkragting en mishandeling. Dit word egter dikwels stil gehou, weens die skande wat daarin gesien word. Elkeen van hierdie werke toon 'n inmenging met die liggaam en raak aggressie, vrees, dood, ens. aan. Volgens Siopis begin hierdie werke vormloos met spatsels en druppels op papier. Die pienk en rooi is vlees en bloed. Dan vorm sy die beelde. Daar is ook 'n sterk band tussen die beelde en die woorde. Die glasverf en stempels met letters is sprekend van huishoudelikheid kunsvlyte.

In FIGUUR 7a en 7b gebruik Siopis die kleur rooi, simbolies vir bloedvergieting en misbruik. Die rooi woorde word 'the hardest thing to see is what's in front of you' en 'happy Father's day' impliseer misbruik. Die beeld in FIGUUR 7a kan 'n volwassene voorstel. Dit is egter dubbelsinnig aangesien dit ook 'n tiener en haar kind kan verteenwoordig. Die selfbewuste, skaam en teruggetrokke figuur is baie donkerder as die pienk kind met spookagtige oë. FIGUUR 7b toon 'n verminkte meisie op 'n skokkende manier. Die kenmerke van haar mond is uitgewis. Die woorde 'happy Father's day' is bo-oor haar gesig en oor die hele bladsy geplaas. Hierdie bloedbevleete woorde en reëls dui op die mishandeling en dood van Suid-Afrikaanse vroue en kinders. Haar liggaam is ook oorwegend rooi met 'n horisontale lyn wat deur die boonste gedeelte van die liggaam loop, amper reg deur die gebied van die hart. Die spatsels rooi ink suggereer bloed en misbruik.

FIGUUR 7c: Willem de Kooning, *Women III (Vroue III)*.

De Kooning se skilderstyl kan as Abstrakte Ekspresionisme of Aksie (Action) -skilder beskryf. Hy werk hoofsaaklik in olieverf, en verf word dik aangewend met druppende lyne. Sy werk is beide ekspressief en figuratief.

De Kooning het vroue gereeld in die vroeë 1940's en weer van 1947 tot 1949 geskilder. Die biomorfiese vorms van sy vroeë abstraksies is afgelei van voorwerpe wat in sy ateljee was. Dit was egter eers vanaf ongeveer 1950 dat hy die onderwerp van vroue eksklusief verken het.

In ***Women III (Vroue III)***, 1953, word die figuurlike vroulike vorm blatant uitgebeeld. Aggressiewe kwashale vermeng met die beelde van 'n grinnikende mond, oorryp, hangende borste, vergrote oë en vreelike ledemate om 'n vrou voor te stel wat die moderne man se mees algemene seksuele vrese uitdruk. De Kooning gebruik 'n komplekse komposisie en stel aardse kleure teenoor mekaar. Hy gebruik ook 'n koel palet, naamlik gryse, bloue en gele. Die figuur domineer die hele prentvlak en daar is 'n vlak gebruik van diepte.

VRAAG 8: ARGITEKTUUR IN SUID-AFRIKA

'n Voorwerp moet beoordeel word of dit 'n vorm het wat in ooreenstemming is met die gebruik daarvan.– Bruno Munari

Deur na die stelling hierbo te verwys, moet leerders enige TWEE kunswerke gebruik wat hulle bestudeer het, asook die visuele beelde in FIGUUR 8a tot 8d, en 'n opstel skryf waarin hulle die volgende oorweeg:

- Name van argitekte en geboue
- Vorm, funksie en betekenis van die geboue
- Gebruik van ruimte
- Gebruik van materiaal en tegnologie
- Invloede en inspirasie
- Belangrikheid van ligging
- Nuwe tendense in argitektuur
- Dekoratiwe/stilistiese kenmerke

[20]**FIGUUR 8a en 8b: Chris Bosse (PTW Architects), *The Watercube (Die Waterkubus)*.**

Chris Bosse het die Nasionale Watersportsentrum in Beijing, China – beter bekend as die ***Waterkubus*** – ontwerp vir die 2008 Somer Olimpiese Spele. Die ***Waterkubus*** lyk soos 'n seepborrel-struktuur of mikroskopiese selle, wat ons herinner aan onreëlmatige natuurlike vorms soos skuim, spons of koraalriwwe.

Die paviljoen (gewig: 17 kg) is vervoerbaar in 'n sportsak na enige plek in die wêreld en kan in minder as 'n uur gebou word en is herbruikbaar. Die ***Waterkubus*** kom voor as solied, maar die struktuur is sag en buigsaam om hoogs ongewone ruimtes te skep wat met projeksie en beligting verlewendig word.

Die natuurlike kurwes van borrels word weergegee in 'n organiese 3-dimensionele ruimte. Die struktuur lyk deursigtig en is gemaak van opgeblaaste kussings. Die kleur verander afhangende van die tyd van die dag. Die rede vir die verskillende kleure is te danke aan die weerspieëling van lig. Die buitenste laag is effens getint in blou soos dit uit die lug weerspieël word. Die binnekant is hoofsaaklik wit as gevolg van die sonstrale wat deur die struktuur skyn.

Die ontwerp gebruik die nuutste tegnologie en materiale om 'n visueel treffende, energie-doeltreffende en ekologies-vriendelike gebou te skep. Konseptueel is die vierkantige boks en die binneruimtes uit 'n onbeperkte kluster van skuimborrels gekerf, wat simboliseer hoe 'n natuurlike toestand omskep word in 'n kultuurtoestand.

'n Dualiteit tussen vuur en water, Yin en Yang, word geskep met al sy gepaardgaande spanning en aantreklikhede. Die projek is onlangs by die Venesië Argitektuur Biënnale erken vir 'vertoon op 'n visuele wyse hoe die doelbewuste morfing van molekulêre wetenskap, argitektuur en fenomenologie 'n ligte en mistige atmosfeer vir 'n persoonlike ervaring van waterontspanning kan skep.'

In plaas van 'n verskeidenheid van individuele elemente is die gebou soos 'n organisme of ekosisteem. Die boustelsels en vel word beheer en reageer op eksterne invloede soos lugdruk, temperatuur, humiditeit, lugbesoedeling en sonstraling.

Argitektuur van die toekoms handel nie oor die vorm nie, maar oor die intelligensie van die stelsel. Die tradisionele gordynmuur-fasade is passief en ontbreek die vermoë om aan te pas by die wisselende eksterne omgewing. Argitektuur moet as 'n ekosisteem in die organiese weefsel van die stad optree.

FIGUUR 8c en 8d: Gaudi, *Casa Batlló*.

Casa Batilo is geleë in Barcelona en is in 1905–1907 deur Gaudi ontwerp en gebou as woning vir 'n middelklasgesin. Die plaaslike naam vir die gebou is 'Casa del Ossos' wat beteken 'Huis van Beendere'. Casa Batlló deur Antoni Gaudí verteenwoordig die ideale van Art Nouveau wat kromlynige lyne, organiese besonderhede en 'n unieke toepassing van yster en glas insluit. Hierdie kreatiewe en speelse gebou lyk soos raamwerk van geraamtes en beendere. Gaudi het blykbaar gepoog om reguitlyne heeltemal te vermy. Die grondvloer is veral asemrowend met die onreëlmatige vensters en vloeiende beeldhouwerke.

Die dak is geboog en herinner aan 'n draak se rug met groot skubbe. Daar word beweer dat die ronde vorm links van die middel wat in 'n toring met 'n kruis eindig, die spies van St. George (die beskermheilige van Barcelona) verteenwoordig, soos dit in die draak se rug gestee is.

Die fasade aan die onderkant sluit slanke klippilare wat beenagtige vorms skep, in en is met tipiese modernistiese blomontwerpe versier. Die gegote ysterbalkonrelings is in die vorm van maskers. Die hele fasade is 'n vreugdevolle en simboliese uitbeelding van organiese elemente en kleure. Die huis is 'n dialoog tussen die lig en kleur.

Casa Batlló is 'n meesterstuk van vorm, kleur en lig. Die transformasie van gietyster, waarin kurwes nie net vir estetiese doeleindes nie, maar ook 'n strukturele ondersteuning; golwende werke in hout, soos driedimensionele deure met verrassende gebosseleerde patrone, kleurvolle gebrandskilderde vensters wat die natuurlike lig filter, reliëfkeramiekteëls, dekoratiewe stukke gemaak van Montjuïc- sandsteen: al hierdie elemente is 'n bewys van die vaardigheid van die vakmanne van die tydperk .

Op die plat dak is daar vier groepe grasieuse skoorstene. Agter die estetiese aspek is funksionaliteit altyd teenwoordig: rook kan selfs in winderige weer ontsnap danksy die skoorsteen-doppe aan die bokant van die skoorstene. Hier, asook op die dakterras, is daar uitgebreide gebruik van mosaïeke. Die gebou bestaan uit 'n grondvloer, 'n hoofvloer met 'n binnehof, nog vier selfstandige vloere, 'n solderverdieping en 'n dakterras.

TOTAAL: 100